

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PEDRA CRUZA VILLALÓNA
przedstawiona w dniu 8 września 2015 r.¹

Sprawa C-297/14

**Rüdiger Hobohm
przeciwko**

**Benedikt Kampik Ltd & Co. KG,
Benediktowi Aloysiusowi Kampikowi**
i

Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Bundesgerichtshof (Niemcy)]

Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych — Rozporządzenie nr 44/2001 — Jurysdykcja w sprawach umów zawieranych przez konsumentów — Artykuł 15 ust. 1 lit. c) — Działalność kierowana do innego państwa członkowskiego — Pojęcie działalności gospodarczej lub zawodowej kierowanej do państwa członkowskiego konsumenta — Umowa o prowadzenie spraw służąca urzeczywistnieniu zysku gospodarczego z zawartej wcześniejszej umowy w ramach działalności kierowanej do państwa członkowskiego konsumenta

1. Rozpatrywany wniosek Bundesgerichtshof o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy możliwości zastosowania jurysdykcji sądu miejsca zamieszkania konsumenta z rozporządzenia (WE) nr 44/2001² w sytuacji, w której po zawarciu i wykonaniu umowy pośrednictwa w nabyciu nieruchomości w Hiszpanii, która to działalność była przez przedsiębiorcę kierowana do Niemiec za pomocą reklamy, zawarto umowę o prowadzenie spraw w celu rozwiązania kilku problemów związanych z umową sprzedaży rzeczowej nieruchomości.

2. Niniejsza sprawa ponownie daje Trybunałowi możliwość wypowiedzenia się co do wykładni art. 15 ust. 1 lit. c) i art. 16 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I, które były już przedmiotem wykładni przy różnych okazjach w orzecznictwie, w szczególności w wyrokach Pammer i Hotel Alpenhof³, Mühlleitner⁴, Emrek⁵, oraz Maletic i Maletic⁶.

1 — Język oryginału: hiszpański.

2 — Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r., w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, (Dz.U. 2001, L 12, s. 1, wyd. spec. w jęz. polskim rozdz. 19, t. 4, s. 42) (zwane dalej „rozporządzeniem Bruksela I”). Od dnia 10 stycznia 2015 r. ww. rozporządzenie zostało zastąpione przez rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r., w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

3 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740.

4 — C-190/11, EU:C:2012:542.

5 — C-218/12, EU:C:2013:666.

6 — C-478/12, EU:C:2013:735.

3. W odróżnieniu od wyżej wymienionych spraw, w ramach których Trybunał miał możliwość wypowiedzieć się co do wskazanych przepisów zawsze w stosunku do jednej umowy, niniejsza sprawa charakteryzuje się tym, że odnosi się do sytuacji, w której istnieją różne umowy dotyczące różnych usług, oddalone w czasie, chociaż wykazujące pewien związek. W szczególności, jak już wskazano, sąd krajowy zwraca się do Trybunału z pytaniem co do możliwości wytoczenia przez konsumenta przed sąd miejsca swego zamieszkania powództwa przeciwko przedsiębiorcy w związku z umową, która, jak podnosi, nie mieści się bezpośrednio w ramach działalności, jaką jego kontrahent kieruje do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta, lecz która ma na celu urzeczywistnić zysk gospodarczy z wcześniej zawartej przez strony umowy w ramach rzeczowej działalności.

4. Dyskusja w niniejszej sprawie koncentruje się z tego względu na kwestii szczególnej, tj. czy wymagania z art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I mogą zostać uznane za spełnione z uwagi na związek między dwoma umowami zawartymi z konsumentem, pomiędzy którymi występuje silny związek, lecz z których jedynie pierwsza została zawarta bezpośrednio w ramach działalności, którą ten przedsiębiorca kieruje za pomocą reklamy do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta.

I – Ramy prawne

5. Rozporządzenie Bruksela I stanowi, co następuje w motywach 11–13, 15:

„(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

(12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

(13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne.

[...]

(15) W interesie zgodnego wymiaru sprawiedliwości należy unikać tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia. Należy przewidzieć jasną i skuteczną regulację w celu wyjaśnienia kwestii zawisłości sprawy i postępowań pozostających w związku, jak również w celu zapobiegania problemom wynikającym z różnego określenia w poszczególnych państwach momentu, od którego postępowanie uważa się za zawisłe. Dla celów niniejszego rozporządzenia moment ten powinien zostać określony autonomicznie”.

6. Reguły określania jurysdykcji widnieją w rozdziale II rozporządzenia Bruksela I. Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia, znajdujący się w sekcji 1, zatytułowanej: „Przepisy ogólne”, rozdziału II stanowi, że z zastrzeżeniem przepisów tego rozporządzenia, „osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

7. Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, należący do tej samej sekcji stanowi: „Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału”.

8. Sekcja 4 rozdziału II rozporządzenia Bruksela I, zawierająca art. 13–15 odnosi się do jurysdykcji w sprawach dotyczących konsumentów. Artykuł 15 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I ma następujące brzmienie:

„Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 oraz art. 5 pkt 5:

[...]

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności”.

9. Artykuł 16 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I przewiduje, że „konsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi albo przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium ten kontrahent ma miejsce zamieszkania, albo przed sąd miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania”.

II – Okoliczności oraz postępowanie w sprawie głównej

10. Niniejsze pytanie prejudycjalne powstało w ramach sporu pomiędzy R. Hobohmem, stroną skarżącą oraz wnoszącą rewizję a Benedikt Kampik LTD & Co. KG, Benediktem Aloysiussem Kampikiem (zwanym dalej „B.A. Kampikiem”) oraz Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S.L. (zwaną dalej „spółką Mar Mediterraneo”), stroną pozwaną i drugą stroną postępowania rewizyjnego.

11. W 2005 r. B.A. Kampik pośredniczył na rzecz powoda, R. Hobohma wobec spółki Kampik Immobilien KG przy zawieraniu umowy „opcyjnej” na nabycie od niemieckiego dewelopera mieszkania własnościowego w mającym dopiero powstać kompleksie wakacyjnym w hiszpańskiej miejscowości Denii. Kompleks ten był reklamowany za pomocą niemieckojęzycznego prospektu m.in. w Niemczech. Z postanowienia odsyłającego wynika, że pozwani prowadzą dodatkowo działalność reklamową za pośrednictwem Internetu, w ramach której oferują pośrednictwo nieruchomości w Hiszpanii⁷.

12. W 2006 r. powód wraz z małżonką zawarli z developerem umowę sprzedaży, przewidzianą w umowie opcyjnej sprzedaży. Po uiszczeniu przez kupujących pierwszych dwóch rat tytułem ceny sprzedaży w łącznej wysokości 62 490 EUR, w 2008 r., sprzedająca popadła w 2008 r. w trudności gospodarcze i w konsekwencji ukończenie kompleksu zostało zagrożone.

⁷ — Bundesgerichtshof nie kwestionuje konkluzji sądu rozpoznającego sprawę, który uznał, że działalność w zakresie pośrednictwa wykonywana przez pozwanego z siedzibą w Hiszpanii była kierowana do Niemiec, i wskazuje tu określone oznaki, takie jak okoliczność, iż usługi oferowane są za pomocą Internetu w języku niemieckim, do kontaktu podano adres e-mailowy z oznaczeniem domeny „.de”, podano berliński numer telefonu do jej „back office” i posługiwano się prospektami w języku niemieckim.

13. B.A. Kampik zaoferował powodowi, że zadba o doprowadzenie mieszkania do stanu, w którym będzie ono gotowe do zasiedlenia. Powód wraz z małżonką udali się do Hiszpanii i udzielili na rzecz B.A. Kampika pełnomocnictwa notarialnego do reprezentowania ich interesów w odniesieniu do zawartej w 2006 r. umowy sprzedaży nieruchomości. Powód pozostawił do dyspozycji B.A. Kampika czek na okaziciela na kwotę 27 647 EUR, stanowiącą część kwoty trzeciej raty ceny sprzedaży, który to czek przekazano do inkasa na konto również pozwanej spółki Mar Mediterraneo. Wreszcie w 2009 r. R. Hobohm przelał na rzecz B.A. Kampika kwotę 1 448,72 EUR, która według tego ostatniego, potrzebna była do wykreślenia hipoteki obciążającej powoda. W rzeczywistości wykreślenie hipoteki nie nastąpiło.

14. Po tym, jak w związku z upadłością dewelopera doszło do rozdzwinków między stronami, powód wraz z małżonką odwołał pełnomocnictwo udzielone B.A. Kampikowi. Powód zażądał od strony pozwanej zwrotu przekazanych pieniędzy. Jednak Landgericht, do którego powód wniósł sprawę i w okręgu którego znajduje się jego miejsce zamieszkania, odrzucił powództwo jako niedopuszczalne ze względu na brak właściwości miejscowej. Po tym jak apelacja wniesiona przez stronę skarżącą od tego orzeczenia okazała się bezskuteczna, R. Hobohm wniósł do sądu odsyłającego rewizję.

III – Pytanie prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

15. Bundesgerichtshof przedstawił Trybunałowi pytanie prejudycjalne sformułowane w następujący sposób:

„Czy konsument może na podstawie art. 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga w związku z art. 16 ust. 1 alternatywa druga rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 [...] wytoczyć powództwo przed sąd właściwy ze względu na swoje miejsce zamieszkania przeciwko swojemu kontrahentowi wykonującemu działalność zawodową lub gospodarczą w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, gdy wprowadzie umowa stanowiąca podstawę powództwa nie wchodzi bezpośrednio w zakres takiej działalności kontrahenta, która jest kierowana do państwa członkowskiego będącego miejscem zamieszkania konsumenta, to jednak umowa ta służy urzeczywistnieniu zysku gospodarczego, który jest celem uprzednio zawartej między stronami i już zrealizowanej innej umowy, objętej zakresem zastosowania cytowanych na wstępie przepisów?”.

16. Uwagi na piśmie przedstawione zostały Trybunałowi przez rządy włoski, portugalski oraz szwajcarski, a także Komisję Europejską.

IV – W przedmiocie pytania prejudycjalnego

A – Uwagi przedstawione przed Trybunałem

17. We wszystkich uwagach na piśmie przedstawionych Trybunałowi, z wyjątkiem tych przedstawionych przez rząd włoski, opowiedziano się za stosowaniem w niniejszej sprawie art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I.

18. Rząd portugalski wskazuje, że choć pierwsza umowa z 2005 r. zakończyła się w chwili zawarcia umowy sprzedaży, a zatem umowa o prowadzenie spraw zawarta w 2008 r. nie jest bezpośrednio związana z działalnością, która była reklamowana za pomocą Internetu przez pozwanych, to istnieje jednak bezpośredni związek pomiędzy obiema umowami, skoro bez pierwszej umowy pośrednictwa umowa o prowadzenie spraw, której celem jest właśnie rozwiązanie problemów powstałych po sprzedaży, nie doszłaby do skutku. W rezultacie powód zasługuje również na ochronę w ramach umowy o prowadzenie spraw, skoro ta ostatnia została zawarta w ścisłym związku z pierwszą umową zawartą z pozwanymi. Zatem rząd ten wskazuje, odwołując się do wyroku Trybunału w sprawie

Emrek⁸, że ustanawianie nowych wymogów, niewymienionych w art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia, takich jak istnienie związku przyczynowego pomiędzy zastosowanym środkiem w celu kierowania działalności gospodarczej lub zawodowej do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta oraz zawarciem umowy, stałoby w sprzeczności z celem przepisu. Jednakże okoliczność, że działalność pozwanych kierowana do Niemiec leżała u źródeł umowy o prowadzenie spraw, należy uznać za wskazówkę co do możliwości zastosowania art. 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga, rozporządzenia nr 44/2001. Ostatecznie rząd portugalski proponuje udzielić pozytywnej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.

19. Komisja Europejska, po podkreśleniu, że art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I stanowi wyjątek od ogólnej zasady jurysdykcji wynikającej z miejsca zamieszkania pozwanego, i który z tego względu podlega ścisłej wykładni, wskazuje równocześnie konieczność dokonywania autonomicznej wykładni pojęć zawartych w tym przepisie, w szczególności przy uwzględnieniu jego systematyki i celu. Podobnie jak rząd portugalski Komisja jest zdania, że działalność pośrednictwa pozwanego, kierowana do Niemiec, stanowi przyczynę później zawartej umowy sprzedaży, jak też umowy o prowadzenie spraw. Istnieje zatem ścisły związek materialny pomiędzy działalnością pośrednictwa pozwanego i zawarciem umowy o prowadzenie spraw. W rezultacie pierwsza umowa, pośrednictwa i umowa o prowadzenie spraw są w sposób nierozzerwalny związane, co uzasadnia stosowanie jurysdykcji korzystnej dla konsumenta nie tylko do tej pierwszej, lecz również do tej ostatniej. Równocześnie, stwierdza dalej Komisja, podobna wykładnia byłaby zgodna z wyrokiem Trybunału w sprawie *Maletic i Maletic*⁹. Wreszcie, co się tyczy wymogu przewidywalności właściwości sądu ze względu na miejsce zamieszkania konsumenta, Komisja podkreśla, iż pozwany mógł rozsądnie przewidywać, że reżim stosowany do zawartej przez niego umowy pośrednictwa znajdzie zastosowanie również do umowy o prowadzenie spraw, skoro obie umowy są ze sobą w sposób nierozzerwalny związane.

20. Rząd szwajcarski wskazuje, iż zgodnie z art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I umowa musi odnosić się do usługi, która jest oferowana w ramach przedmiotowej działalności gospodarczej, nawet jeżeli promowanie dostawcy, z którego wnioskuje się o kierowaniu działalności do państwa miejsca zamieszkania konsumenta, nie dotyczy tej określonej działalności: chodzi z tego względu o to, aby działalność obejmowała usługi, które choć nie stanowią części usług zwykle oferowanych przez przedsiębiorcę, to charakteryzują się jednak wystarczającym materialnym związkiem z jego zwyczajną działalnością i są świadczone w ramach tych samych struktur przedsiębiorstwa. Dodatkowo ten sam reżim należy stosować do wszystkich usług, które mogą być związane z określoną działalnością gospodarczą, czy to z przyczyn praktycznych, czy co do zasady. W szczególności rząd szwajcarski wskazuje, że jeżeli chodzi o usługi, których usługodawca nie oferuje publicznie, poziom wymaganej ochrony konsumentów jest niższy, skoro usługa nie jest oferowana w sposób ogólny do nieokreślonej liczby osób, lecz indywidualnie do określonego klienta: w tym przypadku świadczący usługę jest świadom, że zawiera umowę z obywatelem, który mieszka w innym państwie członkowskim.

21. Przyjmując odmienne stanowisko niż zostało zawarte w pozostałych uwagach przedstawionych Trybunałowi, rząd włoski podkreśla, że jako wyjątek od reguły generalnej, art. 15 ust. 1 lit. c) musi podlegać wykładni ścisłej. Związek pomiędzy nabyciem mieszkania oraz późniejszą umową o prowadzenie spraw nie uzasadnia stosowania do tej ostatniej wskazanego przepisu w związku z art. 16 ust. 1. O ile rząd włoski przyznaje, że wyżej wymieniona jurysdykcja szczególna mogłaby zostać rozciągnięta na przypadki, w których umowa akcesoryjna wykazuje związek z umową główną w rozumieniu konieczności jurydyczno-kausalnej, to nie jest tak w przypadku zwykłego związku ekonomicznego i praktycznego, jak w niniejszej sprawie. Gdyby przyjąć odmienne stanowisko, wykładnia rozszerzająca mogłaby prowadzić do tworzenia sztucznych stanów faktycznych wyłącznie w celu modyfikacji ogólnych zasad jurysdykcji międzynarodowej.

8 — C-218/12, EU:C:2013:666.

9 — C-478/12, EU:C:2013:735.

B – Analiza

1. Uwagi wstępne oraz przeredagowanie pytania prejudycjalnego

22. Jak już wskazano, Bundesgerichtshof pyta, czy można stosować jurysdykcję szczególną sądu miejsca zamieszkania konsumenta na mocy art. 16 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I w związku z umową zawartą przez konsumenta oraz przedsiębiorcę, która nie mieści się bezpośrednio w ramach działalności, jaką ten przedsiębiorca kieruje poprzez reklamę do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta, w rozumieniu art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia, lecz która jest jednak ściśle związana z wcześniejszą umową pomiędzy tymi samymi stronami, która to umowa jednoznacznie spełnia wymagania tego przepisu.

23. Z uwagi jednak na przyczyny, które poniżej przytoczę, uważam, że należy przeredagować brzmienie pytania prejudycjalnego w celu umożliwienia Trybunałowi udzielenia użytecznej odpowiedzi.

24. Uważam jednak za wskazane, by wcześniej przedstawić kilka uwag o charakterze ogólnym.

25. Niezbędnym punktem wyjścia dla dyskusji o problematyce niniejszej sprawy jest brzmienie art. 15 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I. Przepis ten był już przedmiotem wykładni w orzecznictwie Trybunału, który wielokrotnie stwierdzał, iż znajduje on zastosowanie w sytuacjach, w których spełnione są trzy przesłanki¹⁰.

26. Po pierwsze jedna ze stron umowy jest konsumentem działającym w celu, który nie może zostać uznany za działalność zawodową tej osoby¹¹. W niniejszym przypadku nie jest kwestią sporną okoliczność, że o ile pozwani w sprawie głównej działali przy wykonywaniu swojej działalności zawodowej, to powód, R. Hobohm działał w charakterze osoby fizycznej.

27. Po drugie koniecznym jest, aby umowa między takim konsumentem a przedsiębiorcą została faktycznie zawarta¹². W tym względzie z postanowienia odsyłającego jasno wynika, że małżonkowie Hobohm i B.A. Kampik zawarli w 2008 r. sporną umowę o prowadzenie spraw. Jeżeli chodzi o pozostałych pozwanych w sprawie głównej, należy wskazać, że Bundesgerichtshof wprost podkreślił, iż na etapie rewizji, na jakim znajduje się postępowanie w sprawie głównej, pozbawiona znaczenia jest kwestia, czy twierdzenia powoda są odpowiednie dla ustalenia uprawnień umownych w stosunku do wszystkich pozwanych, skoro sąd apelacyjny nie zbadał podstaw twierdzeń powoda. Z tego względu Bundesgerichtshof uważa, iż pytanie prejudycjalne jest również istotne w odniesieniu do wszystkich pozwanych, z uwagi na możliwość istnienia uprawnień umownych wobec nich wszystkich. Uwzględniając powyższe uwagi, uznaję, że nie należy w niniejszej sprawie do Trybunału wypowiadanie się co do istnienia stosunków umownych pomiędzy powodem i trzema pozwanymi.

28. Po trzecie umowa musi należeć do jednej z kategorii zawartych w art. 15 ust. 1¹³, spośród których dla sprawy głównej istotna jest ta wymieniona w lit. c)¹⁴, której wykładnia była już przedmiotem orzecznictwa Trybunału.

10 — Wyroki: Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 30 i Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 23.

11 — W przedmiocie pojęcie konsumenta w ramach konwencji brukselskiej oraz rozporządzenia Bruksela I, zob. np. Wyroki: Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15); Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436); Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) i Česká spořitelna, (C-419/11, EU:C:2013:165).

12 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), pkt 30. W przedmiocie wymogu istnienia umowy zawartej pomiędzy konsumentem i przedsiębiorcą zob. wydany ostatnio wyrok w sprawie Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), pkt 29 i n.

13 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), pkt 30.

14 — Istotnie nie mają znaczenia na użytek niniejszej sprawy kategorie wymienione w art. 15 ust. 1 lit. a) [jeżeli chodzi o umowę sprzedaży na raty rzeczy ruchomych] i b) [jeżeli chodzi o umowę pożyczki spłacanej ratami lub inną umowę kredytową, która przeznaczona jest do finansowania kupna rzeczy tego rodzaju] rozporządzenia Bruksela I.

29. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przepis ten znajduje zastosowanie w sytuacji, gdy zostały spełnione dwie szczegółowe przesłanki. Jest więc po pierwsze konieczne, by przedsiębiorca prowadził swą działalność handlową lub zawodową w państwie członkowskim, w którym mieszka konsument, lub by za pomocą dowolnego środka kierował swą działalność do tego państwa lub do wielu państw, w tym do państwa zamieszkania konsumenta oraz, po drugie, by sporna umowa była objęta zakresem takiej działalności¹⁵.

30. Sąd odsyłający uważa, że umowa o prowadzenie spraw zawarta w 2008 r., rozważana samodzielnie, nie spełnia wymogów z art. 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga rozporządzenia Bruksela I w szczególności z uwagi na to, że działalność polegająca na prowadzeniu spraw, do której się zobowiązano za pomocą umowy o prowadzenie spraw nie mogła zawrzeć się w ramach działalności pośrednictwa w umowach nabycia nieruchomości kierowanej do Niemiec. Jednak orzecznictwo to skłania się również do uznania, iż istnieje związek pomiędzy umową pośrednictwa oraz umową o prowadzenie spraw, który ma wystarczająco silny charakter, aby uznać, opierając się na wykładni celowościowej oraz podkreślając związek przyczynowy pomiędzy działalnością pozwanych kierowaną do Niemiec, która doprowadziła do pierwszej z umów pośrednictwa, oraz umową o prowadzenie spraw, że spełnione zostały wymogi wskazanego przepisu. Istotnie Bundesgerichtshof przyjmuje, iż obie umowy służą temu samemu celowi, tj. nabyciu mieszkania i faktycznemu korzystaniu z niego, z uwagi na co oba stosunki prawne powinny być rozpoznawane wspólnie.

31. Zatem sąd odsyłający podkreśla w szczególności okoliczność, że zgodnie z wyrokiem Emrek¹⁶ związek przyczynowy, mimo iż nie jest warunkiem koniecznym, to winien być uznany za wskazówkę, co do „działalności kierowanej”. Jednakże Bundesgerichtshof wyraża wątpliwości co do możliwości przyjęcia tej wykładni, skoro zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I powinien podlegać wykładni ścisłej.

32. W tym miejscu należy podkreślić, że pytanie prejudycjalne, w sposób w jaki zostało sformułowane przez Bundesgerichtshof, dotyczy możliwości zastosowania art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I w przypadku „rozłącznego” spełnienia wymienionych warunków. W efekcie sąd odsyłający zapytuje, czy w sytuacji gdy istnieje działalność kierowana przez przedsiębiorcę do państwa członkowskiego konsumenta, art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I może znaleźć zastosowanie do umowy zawartej nie w ramach tej działalności, lecz działalności prowadzonej przez tego samego przedsiębiorcę niekierowanej bezpośrednio do państwa członkowskiego konsumenta, a to mianowicie na podstawie materialnego związku istniejącego z wcześniej zawartą umową.

33. W tym względzie należy podnieść, że nierozzerwalny związek pomiędzy obydwoma warunkami z art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I jest jasno wskazany i wymaga on, aby umowa mieściła się w ramach działalności, którą przedsiębiorca kieruje do państwa członkowskiego konsumenta. Na pytanie prejudycjalne zadane w sposób, w jaki czyni to sąd odsyłający, należałoby z tego względu udzielić odpowiedzi negatywnej.

34. Jednak w celu udzielenia odpowiedzi użytecznej uważam za wskazane preredagowanie pytania prejudycjalnego, skoro to właśnie wykładnia pojęcia „działalności kierowanej” stanowi kwestię będącą przedmiotem zarówno postanowienia odsyłającego oraz uwag na piśmie przedstawionych Trybunałowi.

15 — Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 36.

16 — C-218/12, EU:C:2013:666.

35. Z powyższych powodów uważam, że pytanie prejudycjalne może zostać wyrażone w następujący sposób: „Czy art. 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga w związku z art. 16 ust. 1 alternatywa druga, rozporządzenia Bruksela I można interpretować w ten sposób, że przepis ten znajduje zastosowanie w związku z umową, która ma na celu urzeczywistnienie zysku gospodarczego, który jest celem uprzednio zawartej między stronami i już zrealizowanej innej umowy, objętej działalnością zawodową lub gospodarczą, którą przedsiębiorca kieruje do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta?”

2. Pojęcie „działalności kierowanej” oraz oznaka „związku przyczynowego”

36. Na pierwszym miejscu przy dokonywaniu wykładni pojęcia „działalności kierowanej”, które nie zostało zdefiniowane w rozporządzeniu Bruksela I, należy przypomnieć, że Trybunał podkreślał w utrwalonym orzecznictwie konieczność wykładania pojęć użytych w rozporządzeniu Bruksela I w sposób autonomiczny, poprzez odniesienie się do jego systemu i celów¹⁷. Pomiędzy tymi celami znajduje się, jak wynika z motywu 13 rozporządzenia w szczególności w związku z art. 15 ust. 1 lit. c), funkcja ochrony konsumenta jako strony słabszej oraz mniej doświadczonej w kwestiach prawnych niż jego profesjonalny kontrahent¹⁸, jak również ograniczenie „tak dalece, jak jest to tylko możliwe, równoległych postępowań, aby w dwóch państwach członkowskich nie zapadały niezgodne ze sobą orzeczenia”¹⁹.

37. Z drugiej strony zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału należy wskazać, że o ile nie ma żadnej wątpliwości, iż art. 15 ust. 1 lit. c) oraz art. 16 rozporządzenia Bruksela I zmierzają do ochrony konsumentów, nie oznacza to, że ochrona ta jest bezwzględna²⁰. Zatem, jak podkreślał również Bundesgerichtshof, wyjątkowy charakter art. 15 ust. 1 lit. c) w ramach rozporządzenia Bruksela I wyklucza, aby cel polegający na ochronie konsumenta prowadził do wykładni rozszerzającej. W istocie art. 15 ust. 1 rozporządzenia „stanowi odstępstwo zarówno od jurysdykcji ogólnej ustanowionej w art. 2 ust. 1 tegoż rozporządzenia, przyznającej właściwość sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania, jak i od jurysdykcji szczególnej przewidzianej w dziedzinie umów lub roszczeń wynikających z umowy ustanowionej w art. 5 pkt 1 tego rozporządzenia, zgodnie z którym sądem właściwym jest sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane”²¹. W rezultacie art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I musi być przedmiotem wykładni ścisłej²².

38. Jeżeli uwzględni się powyższe uwagi, to staje się jasnym, że zaakceptowanie właściwości sądu ze względu na miejsce zamieszkania konsumenta z art. 16 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I w każdym przypadku jedynie na podstawie tego, iż umowa, choć sama nie spełnia wymogów wymienionych w art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia, to ma związek materialny z wcześniej zawartą umową pomiędzy tymi samymi stronami, oznaczałoby szeroką wykładnię tego przepisu, którą należy odrzucić, uwzględniając wyjątkowy charakter jurysdykcji szczególnej sądu miejsca zamieszkania konsumenta w ogólnym systemie rozporządzenia Bruksela I²³.

17 — Zobacz np. wyroki: Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), pkt 55; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 28 i Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 25).

18 — Zobacz m.in. wyroki: Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), pkt 41; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 29; Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), pkt 33.

19 — Zobacz motyw 15 rozporządzenia Bruksela I, a także wyrok Maletic i Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735), pkt 30.

20 — Wyrok Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), pkt 70.

21 — Wyroki: Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), pkt 53; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 26; Česká spořitelna, (C-419/11, EU:C:2013:165), pkt 26.

22 — Ibidem. Zobacz również w związku z konwencją brukselską m.in. wyroki: Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), pkt 16; Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337), pkt 13; Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), pkt 32.

23 — W przedmiocie wymogu aby umowa między takim konsumentem a przedsiębiorcą została faktycznie zawarta, Trybunał również odrzucił szeroką wykładnię, wskazując, że wymogu tego „nie można interpretować w ten sposób, iż byłby on spełniony również w sytuacji istnienia ciągu umów, na podstawie którego określone prawa i obowiązki danego przedsiębiorcy zostają przeniesione na konsumenta”, wyrok Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), pkt 30.

39. Jednakże ze względu na przyczyny, które przedstawię poniżej, uważam, że istnienie materialnego związku przyczynowego może stanowić jedną z oznak, które pozwalają sądowi krajowemu stwierdzić, że mamy do czynienia z „działalnością kierowaną” do państwa członkowskiego konsumenta w rozumieniu art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I.

40. W tym względzie należy przypomnieć, że Trybunał orzekł w wyroku Emrek, iż o ile istnienie związku przyczynowego nie stanowi przesłanki, którą należy dodać do wymogów art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I²⁴, to można uznać je za wskazówkę co do „kierowania działalności”, tak samo jak nawiązanie kontaktu na odległość prowadzące do zawarcia przez konsumenta umowy na odległość²⁵.

41. Jednakże przytoczone orzecznictwo wpisuje się w ramy szczególnych okoliczności sprawy Emrek, gdzie związek przyczynowy pojawił się w kontekście zasadniczo odmiennym. W szczególności, w sprawie tej analizowano rolę związku przyczynowego jako niezbędnego warunku dla stosowania art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I, którego brak może stanowić potencjalną przeszkodę do uznania, że działalność jest „kierowana” do państwa członkowskiego konsumenta. Właśnie w tym kontekście Trybunał uznał, że o ile związek przyczynowy nie może uzyskać rangi niepisanej przesłanki wymaganej do uznania, że określona działalność jest kierowana do określonego państwa członkowskiego, może jednak stanowić wskazówkę w tym względzie.

42. Z drugiej strony w niniejszej sprawie znajdujemy się w sytuacji, w której przyczynowość przywoływana jest nie jako potencjalna bariera dla stosowania art. 15 ust. 1 lit. c), lecz właśnie jako jedyny element mogący uzasadniać jego stosowanie. W tym względzie nie jest spornym w okolicznościach sprawy głównej, że działalność zawodowa kierowana przez stronę pozwaną za pomocą reklamy do państwa miejsca zamieszkania konsumenta, będącego powodem, jak również umowa zawarta w jej wyniku, stanowią elementy, które są związane z umową o prowadzenie spraw z 2008 r. związkiem przyczynowym o charakterze niemal mechanicznym.

43. Jak słusznie wskazuje przeciw sąd odsyłający, nie chodzi tu o ocenę przyczynowości czasowo-przestrzennej pomiędzy stosunkiem zaufania istniejącym między stronami sprawy głównej w ramach pierwszego stosunku umownego. Pewnym jest, jak wskazuje rząd włoski, że nie występuje tu relacja typu umowa główna oraz umowa akcesoryjna w rozumieniu koniecznego związku jurejczno-kauzalnego. Przyczynowość, do której się odnosimy jako oznaki „działalności kierowanej” wymaga jednak istnienia silnego wewnętrznego związku pomiędzy stosunkami prawnymi, który w niniejszej sprawie objawia się poprzez okoliczność, że celem umowy o prowadzenie spraw jest właśnie urzeczywistnienie zysku gospodarczego pierwszej z umów zawartych pomiędzy tymi samymi stronami.

44. Jednakże, o ile można przyjąć, że związek przyczynowy rozumiany w ten sposób może zostać uznany za jedną z oznak, które pozwalają określić kierunek działalności zawodowej pozwanego, to nie stanowi on wyłącznego elementu, który pozwala stwierdzić spełnienie wymogów art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I, zwłaszcza jeżeli związek przyczynowy jest pośredni, jak ma to miejsce w sprawie głównej. Istotnie zawarcie umowy o prowadzenie spraw wynika nie bezpośrednio z działalności kierowanej do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta ze strony pozwanego przedsiębiorcy za pomocą reklamy, lecz z komplikacji, które wynikły z problemów związanych z wykonaniem umowy sprzedaży z osobą trzecią.

24 — C-218/12, EU:C:2013:666, pkt. 21.

25 — Ibidem, pkt. 29. Istotnie jak już podkreśliłem w opinii przedłożonej w sprawie Emrek „(...) stwierdzenie działalności przedumownej, przygotowawczej, jak również ewentualne udowodnienie istnienia związku przyczynowego, nie będąc dorozumianą przesłanką, którą należy zastosować obok przesłanek wyraźnie wskazanych w art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001, w znaczący sposób ułatwia sądowi krajowemu ustalenie, czy dana działalność gospodarcza jest kierowana do określonego państwa członkowskiego”. Opinia przedłożona w sprawie Emrek (C-218/12, EU:C:2013:494), pkt. 31.

45. Zatem do sądu krajowego należy ocena, czy z całokształtu okoliczności, którymi dysponuje, mogą wynikać inne oznaki, poza wskazanym związkiem przyczynowym, które mogą prowadzić do wniosku, że istotnie mamy do czynienia z działalnością kierowaną przez przedsiębiorcę do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta. Pomiedzy tymi oznakami można wymienić, w sposób niewyczerpujący, stopień powiązania działalności świadczonej przez przedsiębiorcę z działalnością kierowaną przez niego do państwa członkowskiego konsumenta za pomocą reklamy lub w jakikolwiek inny sposób, okoliczność, że przedsiębiorca świadczy normalnie usługi prowadzenia spraw na rzecz klientów zamieszkających w innym państwie członkowskim, dla których świadczy również usługi pośrednictwa nieruchomości lub, iż różne typy usług są świadczone w ramach tych samych struktur przedsiębiorstwa, tak że konsument nie mógł rozsądnie przewidzieć, iż umowy będą podlegać odmiennym jurysdykcjom.

46. W ten sposób zostanie także uszanowany cel rozporządzenia Bruksela I, wyrażony w jego motywie 11, a polegający na zagwarantowaniu przewidywalności przepisów o jurysdykcji, przez co wzmocniona zostaje ochrona prawna osób mieszkających w Unii. Równocześnie umożliwia to powodowi łatwe ustalenie sądu, przed którym może on wytoczyć powództwo, a pozwanemu racjonalne przewidzenie sądu, przed jaki może on być pozwany²⁶.

47. Uwzględniając wszystko powyższe, uważam jeszcze za konieczne zająć się dodatkową okolicznością niniejszej sprawy. Należy bowiem podkreślić, że postanowienie odsyłające wskazuje wprost, iż B.A. Kampik „zaoferował powodowi, że zadba o doprowadzenie mieszkania do stanu, w którym będzie ono gotowe do zasiedlenia”, po czym R. Hobohm wraz z małżonką udali się do Hiszpanii i zawarli umowę o prowadzenie spraw. Przy braku bardziej szczegółowych informacji w tym względzie to w każdym razie sąd krajowy powinien stwierdzić, czy rzeczywiście miała miejsce oferta ze strony pozwanych do konsumenta w sprawie głównej w związku z zawarciem umowy o prowadzenie spraw.

48. Sąd odsyłający podkreślił jednak, że w przypadku działalności stanowiącej przedmiot umowy o prowadzenie spraw nie występuje żadna z oznak związanych zasadniczo z działalnością reklamową, wskazanych przez Trybunał w sprawie Pammer i Hotel Alpenhof²⁷, ani też oznaki równoważne.

49. Należy przecież podkreślić, że art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I nie wymaga, aby działalność przedsiębiorcy była kierowana do państwa członkowskiego konsumenta za pomocą reklamy²⁸, lecz odnosi się wprost do *jakiegokolwiek sposobu*.

50. I tak należy tu wskazać, że w wyroku w sprawie Pammer i Hotel Alpenhof Trybunał wskazał jako pierwsze i najbardziej oczywiste z kryteriów, pozwalających określić, czy jakaś działalność jest kierowana do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta „wszelkie formy wyraźnego wyrażenia woli pozyskania konsumentów z tego państwa członkowskiego”²⁹.

26 — Zobacz podobnie wyroki: Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745), pkt 44 i eDate Advertising (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685), pkt 50.

27 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740. Pośród tych oznak wskazuje się: „międzynarodowy charakter danej działalności, jak w przypadku niektórych rodzajów działalności turystycznej, podanie numerów telefonicznych z międzynarodowym numerem kierunkowym, używanie domeny pierwszego poziomu innej niż domena państwa członkowskiego, w którym przedsiębiorca ma siedzibę, na przykład ».de«, czy ponadto używanie neutralnych domen pierwszego poziomu takich jak ».com« lub ».eu«, opis tras z jednego lub kilku państw członkowskich do miejsca świadczenia usługi oraz wzmiankę o międzynarodowej klienteli złożonej z klientów zamieszkających w różnych państwach członkowskich, w szczególności poprzez przedstawienie ich opinii”, pkt 83.

28 — W tym względzie U. Magnus, P. Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2nd Revised Edition, (Munich, 2012), s. 380 oraz P. Mankowski, Zum Begriff des ‘Ausrichtens’ auf den Wohnsitzstaat des Verbrauchers unter Artikel 15 Abs. 1 lit. c EuGVVO, *Verbraucher und Recht*, 2006, s. 289–294.

29 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740, pkt 80.

51. Dodatkowo już art. 13 akapit pierwszy pkt 3 konwencji brukselskiej³⁰, który zajmował to samo miejsce i spełniał tę samą funkcję ochrony konsumenta jako strony słabszej co art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I³¹, ustanawiał możliwość stosowania jurysdykcji sądu miejsca zamieszkania konsumenta w związku z, m.in. i uwzględniając ograniczenia przewidziane przez ten przepis, umowami, których zawarcie było poprzedzone w państwie miejsca zamieszkania konsumenta *specjalnie* złożoną ofertą lub reklamą. W ten sposób jasna wola prawodawcy Unii wykroczenia poza zakres ochrony zawarty w art. 13 ust. 1, konwencji brukselskiej³², sprawia, że termin „w jakimkolwiek sposób” obejmuje nie tylko jakimkolwiek sposób reklamy, lecz również bezpośredni kontakt pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem za pomocą oferty³³.

52. W tym względzie Trybunał orzekł również w sprawie Pammer i Hotel Alpenhof, iż „brzmienie art. 15 ust. 1 lit. c) należy interpretować w ten sposób, że włącza ono i zastępuje poprzednie pojęcia »wyraźnej« oferty i »reklamy«, obejmując – jak wskazuje na to zwrot »w jakimkolwiek sposób« – szerszy zakres działalności”³⁴.

53. Przecież w przypadku pozytywnego ustalenia w przedmiocie istnienia oferty, jasnym jest, że stanowi ona element, który oznacza „sposób wyraźnego wyrażenia woli” przedsiębiorcy „kierowania” swych usług do konsumenta, który mieszka w innym państwie członkowskim, i który dodatkowo jest jednym z jego klientów w ramach wcześniejszego stosunku umownego mieszczącego się w ramach działalności niewątpliwie kierowanej do innego państwa członkowskiego.

54. W konkluzji, uwzględniając wszystko powyższe, uważam, że art. 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga w związku z art. 16 ust. 1 alternatywa druga rozporządzenia Bruksela I, należy interpretować w ten sposób, że w szczególnych okolicznościach sprawy głównej istnienie wcześniejszej umowy pomiędzy tymi samymi stronami, z którą występuje materialny związek przyczynowy, może stanowić wskazówkę pozwalającą uznać, że działalność przedsiębiorcy jest „kierowana” do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta, co należy ocenić w świetle wszystkich okoliczności znanych sądowi krajowemu.

55. Dodatkowo, w przypadku, gdy sąd krajowy uzna, że miała miejsce oferta ze strony przedsiębiorcy do konsumenta, należy uznać, iż oferta ta mieści się w pojęciu „jakiegokolwiek sposobu”, za pomocą którego przedsiębiorca może kierować swoją działalność do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta.

30 — Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32; tekst jednolity Dz.U. 1998, C 27, s. 1).

31 — Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 28; Ilsinger, C-180/06, (C-180/06, EU:C:2009:303) pkt 41; wyrok Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740) pkt 57; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 29.

32 — Trybunał wskazał również, że w przypadku gdyby przepis konwencji brukselskiej miał brzmienie zbliżone do jednego z postanowień rozporządzenia Bruksela I należy zapewnić zgodnie z motywem 19 rozporządzenia ciągłość wykładni obu tych instrumentów (wyrok Ilsinger, C-180/06, EU:C:2009:303, pkt 58). Pomimo istotnych różnic pomiędzy treścią art. 15 rozporządzenia oraz art. 13 konwencji brukselskiej należy podkreślić, że zarówno w orzecznictwie jak również w ramach prac przygotowawczych podkreśla się, iż art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia Bruksela I ma brzmienie szersze i bardziej ogólne niż art. 13 akapit 3 konwencji brukselskiej „celem zapewnienia lepszej ochrony konsumentów w świetle nowych środków komunikacji i rozwoju handlu elektronicznego”. W tym względzie zob. wyroki: Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), pkt 50; Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), pkt 59 i Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), pkt 38. Zobacz również pkt 4.2 wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, COM(1999) 348 wersja ostateczna (Dz.U. 1999, C 376 E, s. 1).

33 — W tym względzie zob. U. Magnus i P. Mankowski, op.cit. s. 380. Pojęcie „specjalnie złożonej oferty” w konwencji brukselskiej odnosi się do „ofert przedstawianych konsumentowi indywidualnie, w szczególności przez przedstawiciela lub akwizytora”, wyrok Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), pkt 44.

34 — Wyrok Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740) pkt 61.

V – Wnioski

56. Mając na uwadze powyższe rozważania, proponuję, aby Trybunał Sprawiedliwości udzielił następującej odpowiedzi na pytanie prejudycjalne przedłożone przez Bundesgerichtshof:

Artykuł 15 ust. 1 lit. c) alternatywa druga w związku z art. 16 ust. 1 alternatywa druga rozporządzenia Bruksela I, należy interpretować w ten sposób, że w szczególnych okolicznościach sprawy głównej, istnienie wcześniejszej umowy pomiędzy tymi samymi stronami, z którą występuje materialny związek przyczynowy, może stanowić oznakę pozwalającą uznać, że działalność przedsiębiorcy jest „kierowana” do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta, co należy ocenić w świetle wszystkich okoliczności znanych sądowi krajowemu.

Dodatkowo w przypadku, gdy sąd krajowy stwierdzi, że miała miejsce oferta ze strony przedsiębiorcy do konsumenta, należy uznać, iż oferta ta mieści się w pojęciu „jakiegokolwiek sposobu”, za pomocą którego przedsiębiorca może kierować swoją działalność do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania konsumenta.